

când cere ca el să aibă o „anumită calitate”.

Concluzii

Dintre cele mai eficiente sunt oferite de dreptul penal, ca instrumente de normare și reglementare a acestor valori de importanță socială majoră. Orice faptă de violență a persoanelor creează o stare de pericol pentru securitatea întregii societăți.

Infrațiunile săvârșite cu violență în cadrul familiei prezintă un ridicat pericol social determinat, pe de o parte, de importanța relațiilor sociale ce constituie obiectul protecției sociale și de gravele urmări pe care le pot avea pentru societate săvârșirea acestor infracțiuni, iar, pe de altă parte, faptul că ele se realizează de obicei, prin folosirea unor mijloace sau procedee violente și au o frecvență deseori mai ridicată în raport cu alte categorii de infracțiuni.

Infrațiunile săvârșite cu violență reprezintă un fenomen antisocial complex, rezultat al interacțiunii conjugale a unor factori obiectivi și subiectivi, sociali și individuali, generali și particulari a unor condiții favorizante a căror naștere și explicație, solicită din partea specialiștilor interesați în prevenirea și diminuarea acestor manifestări, eforturi interdisciplinare și interinstituționale.

Tranziția pe care o parcurge România și Republica Moldova, se repercutează și în problematica criminalității și a infracțiunilor săvârșite cu violență, în special, dându-le un conținut criminogen nou.

Recenzent:

Dan VOINEA

doctor, conferențiar universitar

Referențe bibliografice

1. Mihail Udroui, Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal. Editura C.H.Beck, București, 2014.
2. Noul Cod penal, comentat, Partea specială, Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Vasile Dobrinou, Mihai Adrian Hotca, Mi-rela Gorunescu, Maxim Dobrinou, Ilie Pas-cu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
3. CSJ, s. Pen., dec. Nr. 869/1991, în Dreptul nr. 3/1992.
4. Elena Zamfir, Violenta împotriva femeii în Revista de asistența socială, nr. 1-2/2005, Editura Polirom, Iasi.

CZU 343.9

PARTICULARITĂȚI PROCESUAL-TACTICE PRIVIND EFECTUAREA EXAMINĂRILOR PRELIMINARE A URMELOR LA LOCUL FAPTEI

Adrian BADIA,

drd., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI Republicii Moldova,
dector, catedra drept public, USEM

SUMMARY

The author analyses the procession-tactical problems related to the preliminary examination of traces at the crime scene, brings arguments in favor of the suggestion to modify some articles from the Code of Penal Procedure of the Republic of Moldova.

Keywords: preliminary examination of traces, trace interpretation, criminalist specialist.

REZUMAT

În lucrare se abordează problematica procesual-tactică a efectuării examinării preliminare a urmelor la fața locului, se argumentează propuneri de a modifica unele articole din Codul de procedură penală al țării noastre.

Cuvinte-cheie: examinare preliminară a urmelor, interpretarea urmelor, specialist criminalist.

Introducere: În practica criminalistică de multe ori apare necesitatea examinării preliminare și interpretării urmelor infracționale la locul faptei. În fond, acestea prezintă o formă de aplicare a cunoștințelor specializate și a mijloacelor tehnico-criminalistice respective în scopul obținerii informației despre persoana făptașului, mecanismul comiterii faptei și alte împrejurări utile procesului de investigare a acesteia. Rolul lor este de a furniza informație tactică orientativă și probantă ce caracterizează făptuitorul și modul de operare al acestuia, indispensabile descoperirii infracțiunii în etapa inițială a cercetărilor.

Rezultate obținute și discuții: Unii autori, deși examinările în cauză sunt cuprinse de cadrul cercetării la fața locului, fac distincții evidente între aceste două operațiuni tehnico-criminalistice. Bunăoară, savantul rus N.A.Selivanov consideră că cercetarea la fața locului și examinările preliminare pot fi delimitate după câteva criterii și anume: după metodele și mijloacele tehnice folosite, după cunoștințele specializate aplicate în cursul examinării preliminare a obiectelor, după activitățile logice ce însoțesc cercetarea locului

faptei și examinările în cauză, precum și după caracteristicile scoase în evidență [9, c.77].

Pe bună dreptate, din însăși denumirea acestor examinări putem deduce caracterul lor creativ-investigativ. În baza rezultatelor obținute prin folosirea cunoștințelor de specialitate, a metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice, se trag unele concluzii, se formulează anumite explicații. Pe de altă parte, și procesului de cercetare a locului faptei îi este caracteristică activitatea logico-analitică în urma căreia se valorifică diferite elemente ale stărilor de fapt din scena infracțiunii. Uneori este destul de complicat să înregistrezi diferențe între raționamentele analitice vizând tabloul faptei în ansamblu sau elementele lui componente și concluziile examinărilor preliminare referitoare la urmele și obiectele materiale ale câmpului infracțional.

De remarcat însă că, procesul de inspectare specific cercetării locului faptei, presupune stabilirea în fond a unor evidențe, a faptelor și împrejurărilor prin aplicarea metodelor general-științifice (descrierea, compararea, măsurarea, observarea etc.). Activitatea în acest sens decurge în forme logice mai simple decât în cadrul exa-

minărilor preliminare, presupunând raportarea ansamblului de caracteristici evidențiate la anumite noțiuni și concluzii, rezultate din experiența practică și investigațiile științifice anterioare. Pe lângă aceasta, unele deosebiri se conturează și la nivel de aplicare a metodelor și a mijloacelor tehnice în funcție de diferitele sarcini ale activităților desfășurate.

Însă scopul examinărilor preliminare constă nu numai în a fixa cele clare și evidente, dar și în a releva, a valorifica „latentul”, adică ceea ce nu „stă la suprafață”. În consecință, se aplică metode și mijloace tehnico-criminalistice mai complexe comparativ cu cele ce se folosesc în cadrul cercetării locului faptei, dar, desigur, aici poate fi vorba doar de mijloacele „criminalisticii de teren” din cuprinsul truselor criminalistice specializate și a altor complete de tehnici, instalații și aparate ale laboratorului criminalistic mobil.

În perioada anterioară prin sintagma „examinări preliminare” se marcau analizele neprocesuale ale urmelor efectuate în scopuri operative. La ora actuală, informația privind metoda efectuării lor este cuprinsă în multiple materiale didactice consacrate interacțiunii subdiviziunilor de criminalistică cu cele de urmărire penală ale MAI, precum și în lucrările dedicate expres examinărilor preliminare ale urmelor materiale infraționale [3, 4, 10, 11]. În aceste publicații, dar și în practica criminalistică ele poartă diferite denumiri: examinări de sine stătătoare [13, c.87], interpretări [4], examinări administrative [7, p.16], examinări preliminare [8]. Ultimul termen ni se pare adecvat, deoarece, folosit în acest context, înseamnă că examinarea în cauză precede expertiza, ceea ce corespunde realității.

Cu regret, această operațiune tehnico-criminalistică, deși poate fi efectuată și se execută cu prilejul cercetării la fața locului în practica autohtonă, sub aspect procesual rămâne nereglementată de CPP RM. De aceea, concluziile la care se ajunge în urma acestor examinări rămân, de cele mai multe ori, în stadiul informațiilor orale, cunoscute doar de participanții echipei de cercetare. Rezultatele obținute nu se consemnează în nici un document oficial care să rămână în

dosarul respectiv și să poată fi studiat de părțile interesate și de toți ofițerii de urmărire penală care vor lucra succesiv pe cauza respectivă. Propunerea unor savanți autohtoni [3] făcută încă la finele sec. trecut de a fixa rezultatele acestor examinări într-o fișă informativă anexată la procesul-verbal de cercetare la fața locului, a rămas neobservată de practicieni. Analiza unor procese-verbale de cercetare la fața locului și a anexelor acestora, realizată în cadrul studiului nostru arată că astfel de fișe nu se alcătuiesc, însăși examinările în cauză, efectuându-se destul de rar. Se pare că această stare de lucruri poate fi explicată atât prin profesionalismul scăzut al specialiștilor-criminaliști, participanți la procedeele probatorii, insuficiența mijloacelor tehnico-criminalistice adecvate, cât și prin lipsa unor prevederi legislative exprese. Neglijența legiuitorului în acest sens poate fi percepută urmărind conținutul p.5, alin. 5, art.88 CPP RM *Obligațiile specialistului* care prevede ca acesta „să aplice toate cunoștințele și deprinderile sale speciale pentru acordarea de ajutor organului care efectuează acțiunea procesuală la descoperirea, fixarea sau excluderea probelor” – (sublinierea ne aparține-A.B.). Observăm că, în suita acțiunilor de colectare a materialelor de probă, lipsesc elementele *examinării și ridicării* probelor, la care specialistul trebuie să-și aducă aportul său substanțial. Credem că aici este vorba, pur și simplu, de o scăpare tehnică legislativă, de unde și necesitatea completării acestui punct al alin.(5), art. 87 cu componentele sus indicate, după cum urmează: „să aplice toate cunoștințele și deprinderile sale speciale pentru acordarea de ajutor organului care efectuează acțiunea procesuală la descoperirea, fixarea, **examinarea, ridicarea** sau excluderea probelor”.

Tot în această ordine de idei trebuie observat că și Regulamentul Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției [5] (CTCEJ) MAI RM nu reglementează expres activitatea de examinare preliminară a urmelor la fața locului. Cei drept, p.3, 5 al §12 al Regulamentului stipulează realizarea cercetărilor la fața locului de către CTCEJ doar pe cazurile de

crime grave și deosebit de grave, cu rezonanță social sporită și efectuarea constatărilor tehnico-științifice în urma demersurilor ofițerilor de urmărire penală. Probabil, în situația dată este vorba de lipsa a astfel de demersuri (ordonanțe) de dispunere a examinărilor respective din partea organelor de urmărire penală. Oricum, nu credem că aceasta prezintă o scuză a specialistului ca să nu efectueze astfel de examinări atâta timp cât art.87 CPP RM fixează rolul activ al acestuia în acțiunile de urmărire penală pentru a acorda ajutor organului competent.

Vorbind de specialist, care în calitate sa de subiect al procesului deține împuterniciri și posibilități solide în aplicarea MMTC, nu putem trece cu vederea experiența internațională în acest sens. Spre exemplu, art.84 CPP a Republicii Kazahstan oferă specialistului dreptul de a acorda ajutor în colectarea, examinarea și aprecierea probelor [12] (sublinierea ne aparține – A.B.). Prevederea în cauză este mult mai cuprinzătoare în comparație cu prescripțiile ce reglementează obligațiile specialistului în CPP RM. Mai mult, în același art.84 CPP al Republicii Kazahstan se stipulează aparte aplicarea de către specialist a mijloacelor tehnice, dreptul acestuia de a atrage atenția participanților la acțiunea de urmărire penală „la circumstanțele legate de acțiunile lui cu privire la depistarea, fixarea și ridicarea obiectelor și documentelor, la utilizarea mijloacelor tehnico-științifice, cercetarea materialelor dosarului, pregătirea materialelor pentru dispunerea expertizei, în cadrul acțiunii de urmărire penală sau judiciare să efectueze examinarea materialelor dosarului cu oglindirea rezultatelor în procesul-verbal sau într-un document oficial”, anexată la dosarul penal.

Nu încapem îndoială, că astfel de dispoziții ale art.84 CPP a Republicii Kazahstan sunt capabile să ofere specialistului posibilitatea de a-și realiza în măsură deplină cunoștințele sale specializate și deprinderile practice în stabilirea adevărului în cauzele instrumentate. Merită apreciere deosebită că legiuitorul acestei republici acordă atâta atenție utilizării mijloacelor tehnice de către specialist, precum și faptul că în lege (art.84 CPP R.Kazahstan) se vorbește nu numai

despre mijloacele tehnice, dar și despre mijloacele tehnico-științifice. Nu ne rămâne decât să sperăm că, în secolul științei și tehnicii, legislația procesuală autohtonă va înzestra și specialistul nostru cu aceleași împuțerniciri precum a făcut-o CPP a Republicii Kazahstan.

Actualmente, cadrul procesual al Republicii Moldova permite ca rezultatele examinărilor preliminare ale urmelor de la fața locului, să fie redactate de către specialistul – criminalist, fie într-un raport de constatare tehnico-științifică aparte, fie, acestea, dacă respectivul specialist este participant la cercetarea locului faptei, să se includă în procesul-verbal al acțiunii respective, așa cum prevede alin (3) al art.141 CPP RM. În ambele cazuri, efectele acestor examinări, realizate, de regulă, în cadrul procesului respectiv până la pornirea urmăririi penale [6], dețin forță probantă, conform p.4, 7 alin (2) al art.93 CPP RM în vigoare [1].

Aici însă trebuie notat că, fixarea în procesul-verbal doar a rezultatelor examinării urmelor la fața locului în situațiile soluționării unor probleme cu caracter identificator pare a fi neconvingătoare și lipsită de claritate (spre exemplu, în dactiloscopie, când consemnăm că „pe partea interioară a ușii de la intrare în apartamentul cet. X prin metoda prăfuirii a fost relevată o urmă digitală lăsată de degetul arătător al mâinii drepte a bănuțului Y”). În alte situații, identificarea persoanei care a lăsat urma la locul faptei nu înseamnă soluționarea cazului ca atare, întrucât urmele respective pot fi lăsate și de victimă, membrii familiei acestuia, de alte persoane care s-au aflat în acest loc anterior săvârșirii infracțiunii. Dar și în astfel de situații, identificarea obiectului creator de urmă prezintă un ajutor semnificativ în clarificarea împrejurărilor în care s-a comis fapta și *excluderea* acestor probe, așa cum prevede art.87 CPP RM.

Fragmentul ipotetic de proces-verbal expus mai sus pare a fi cu multe semne de întrebare, dacă nu se aduc anumite demonstrații sau ilustrații foto, înregistrări video, schițe și imagini care explică și argumentează mecanismul mișcărilor care duc la apariția urmelor descoperite la locul

faptei, caracteristicile coincidente, explicarea celor divergente etc., adică în fapt, elemente care prezintă și conținutul raportului de constatare tehnico-științifică, care are ca obiect „explicarea unor fapte și circumstanțe” (art.139 CPP RM).

Este de la sine înțeles că astfel de demonstrații și justificări nu pot fi expuse în procesul-verbal care, după cum menționează și prof. M. Gheorghiu acesta „nu va include explicațiile, interpretările asupra faptelor, fenomenelor descoperite, presupunerile ofițerului de urmărire penală, ale altor participanți cu privire la mecanismul de formare a urmelor descoperite, la originea și apartenența uneltelor găsite etc. Procesul-verbal conține descrierea celor descoperite și nicicum explicarea lor” [2, p.65]. Iată de ce, credem că conținutul alin (3) al art.141 CPP RM trebuie revăzut întrucât, așa cum arată și rezultatele studiului nostru, acesta nu-și regăsește aplicare în practica de urmărire penală, inclusiv și din motivul indicat mai sus.

Prin urmare, ca formă valabilă de redactare a rezultatelor examinării preliminare a urmelor la fața locului rămâne constatarea tehnico-științifică, aceasta deținând și unele particularități în comparație cu cele clasice, întocmite în mod obișnuit de specialiștii criminaliști. Cercetătorul român Gh. Pășescu menționează pe drept că, una din particularități se referă la faptul că această constatare este dispusă și efectuată în mare parte chiar la locul producerii evenimentului care și determină deplasarea ofițerului de urmărire penală și a specialistului criminalist la fața locului [4, p.447]. Atât organul de urmărire penală, cât și specialistul-criminalist iau contact nemijlocit cu locul în care s-au desfășurat faptele ce au provocat apariția urmelor ce fac obiectul examinării lor preliminare și pot de comun acord hotărî ce întrebări urmează să rezolve specialistul și ce fel de explicații trebuie să conțină raportul său de constatare tehnico-științifică.

Motivul acestei situații de dispunere și efectuare este generat de necesitatea percepției nemijlocite a locului faptei atât de către organul de urmărire penală care dispune constatarea, cât și de specialist care execută ordonanța ofițerului de ur-

mărire penală. În așa situație, este firesc ca finalizarea constatării și întocmirea raportului de constatare să se realizeze în condiții de laborator la biroul specialistului-criminalist. Cu atât mai mult, când este vorba de redactarea unui raport de constatare ce are ca sarcină identificarea obiectului creator de urmă. Identificarea în acest context este treapta supremă a procesului de examinare preliminară a urmelor și aici, trebuie precizat că, în mod obișnuit ea nu se realizează la fața locului, dar ulterior, în cadrul expertizei de laborator. Însă, este la fel adevărat că, actualmente, tehnologiile informaționale contemporane privind evidențele criminalistice aromatizate permit, în unele situații identificarea făptuitorului chiar pe timp de desfășurare a cercetării la fața locului, inclusiv și a examinărilor preliminare ale urmelor. Realizarea acestei performanțe depinde de nivelul tehnologic la care au ajuns organele de drept și serviciile criminalistice ale MAI. În țara noastră, dotarea Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției permite identificarea persoanei în timp util numai după urmele digitale, sectorul respectiv fiind înzestrat cu sistemul de căutare și identificare automatizată “DACTO-2000”.

În al doilea rând, astfel de analize sunt premergătoare expertizei, deși ultima poate să lipsească în unele cazuri concrete. Spre exemplu, când se stabilește cu certitudine că urmele digitale descoperite la locul faptei nu sunt operante pentru a identifica o persoană, este zădărnice să confirmăm acest fapt și prin expertiza dactiloscopică (cu excepția cazurilor când urmează a fi expertizată însăși substanța sudorală).

În al treilea rând, examinările preliminare ale urmelor înfăptuite la locul comiterii infracțiunii sunt limitate în timp de cadrul acțiunilor respective de urmărire penală. Deci, îmbinarea de cuvinte „examinări de sine stătătoare” în situația cercetării locului faptei, nu reflectă esența fenomenului vizat. La fel și termenul „interpretare”, folosit mai cu seamă de criminaliștii români, ni se pare prea restrâns, reducând activitatea acesteia doar la tâlcuirea, explicarea faptelor evidente, nepresupunând examinarea

minuțioasă a urmelor prin aplicarea unor metode și mijloace tehnice ale „criminalisticii de teren”.

Tot în acest context, trebuie spus că buna desfășurare a acestor constatări și soluționarea cu succes a întrebărilor formulate în fața specialistului, în mare parte sunt condiționate de calificarea subiectului care o execută. Volumul cunoștințelor specializate ale acestuia nu pot să se limiteze doar la o categorie izolată de urme, ci la întregul ansamblu de urme depistat în scena infracțiunii. Specificul pregătirii sale trebuie să se axeze pe cunoașterea mecanismului de formare a diferitelor varietăți de urme, pe corelațiile ce se pot stabili între ele și elementele componente ale locului faptei. Fiind într-o conexiune reciprocă determinată de unitatea de loc, de omogenitatea de acțiuni infractorice, acestea oglindesc un mecanism unic de comportament și de manifestare a faptuitorului în structura evenimentului infracțional. În sistemul acestor urme au însemnătate nu numai caracteristicile fiecărei urme luate izolat, dar și localizarea lor, spațierea reciprocă a uneia față de alta, accesivitatea cronologică a apariției acestora etc. Studiarea urmelor și obiectelor în complexitatea lor, analiza legăturilor reciproce, confruntarea informației obținute cu cea existentă și totalizarea rezultatelor într-un tablou de ansamblu permit să fie elaborate versiuni întemeiate cu privire la infractor, la scopul și motivul, timpul și alte circumstanțe de comitere a infracțiunii [3, p.124]. În fond, aceasta este o „matematică superioară” a criminalisticii, care poate fi materializată sau nu în funcție de existența unor capacități și cunoștințe la subiectul concret al procesului (specialistul-criminalist, ofițerul de urmărire penală, procuror etc.). Acesta este nivelul mai aproape de ceea ce noi numim - arta de descoperire a infracțiunii. Deci, în situația dată este vorba de pregătirea cadrelor de criminaliști de înaltă calificare, care ar putea analiza în complex tabloul general al urmelor de la fața locului pentru a soluționa întrebările formulate în fața lui și a acorda ajutor organului de urmărire penală în elaborarea strategiilor de investigare. O astfel de pregătire a specialistului presupune și o suficientă experiență acumulată din cercetarea unui număr

semnificativ de locuri în care s-au comis infracțiuni. Toate aceste acumulări trebuie completate cu spirit de observație, capacitate de analiză, sinteză, deducție etc., cu pasiunea de a demonstra convingător cele rezultate din examinarea preliminară a urmelor, toate bazate pe serioase cunoștințe din domeniul științelor exacte, precum matematica, fizica, chimia, biologia etc.

Concluzii: Prin urmare, capacitățile și cunoștințele specialiștilor criminaliști prezintă o verigă importantă în sistemul de asistență tehnico-criminalistică a examinărilor preliminare a urmelor la fața locului. Acest sistem, fiind completat cu tehnici și tehnologii de vârf, cu operarea de reglementări procesuale adecvate, poate contribui la stabilirea adevărului în cauzele instrumentate, mai cu seamă în etapa inițială de cercetare, înlesnind descoperirea infracțiunilor pe urme proaspete.

Referențe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110 din 07.06.2003. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>
2. Gheorghită M. Tactica cercetării la fața locului: Mat.șt.didactic. Chișinău: “A. Levința”, 2004. 70 p.
3. Golubenco Gh. Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului. Chișinău: Garuda-Art. 1999. 159 p.
4. Pășescu G. Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei. București: Național, 2000. 528 p.
5. Regulamentul Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției adoptat prin Ord. MAI RM nr.192 din 17.06.2013//<http://www.mai.md/dirtehncrim.md>
6. Recomandarea nr.38 din 23.04.2013 a CSJ RM “Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent la declanșarea urmăririi penale”//<http://www.csj.md>
7. Văcaru I. Diagnostica – sarcină a cercetării tehnico-criminalistice a dcumen-

telor. Autoref. al tezei de dr. în drept. Chișinău: ULIM, 2014. 30 p.

8. Плесовских В.Г. Теоретические основания и практика производства предварительных криминалистических исследований на месте происшествия.: Автореф. дисс. ...канд. юрид. наук. М.: Академия МВД СССР, 1981. 30с.

9. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. М.: Юрид. литература. 1971.168 с.

10. Справочник по предварительному исследованию следов на месте происшествия: Учеб.пособие. Под ред. В.Ф.Статкуса. М.: ЭКЦ МВД России, 1995. 120 с.

11. Справочник по предварительному исследованию следов на месте происшествия (для следователей, оперативных работников и экспертов-криминалистов). Тюмень: УВД Тюменского облисполкома. 1987.134 с.

12. УПК Республики Казахстан от 04.07.2014 № 231-V, с изм. и доп. на 26.07.2016 // <http://online.zakon.kz/doc>

13. Шаркова Т.Ф. О самостоятельных исследованиях вещественных доказательств, проводимых следователем. В: Криминалистика и судебная экспертиза. Вып.6. Киев: РИО МВД УССР. 1969, с.87-89.